

Prof. dr hab. Ryszard Rapacki
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
al. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa
tel.: 22-564-8633; e-mail: rrapacki@sggw.waw.pl

Recenzja dorobku naukowego dr Aliny Gryni w związku z
postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk ekonomicznych
w dyscyplinie: ekonomia

W swej ocenie dorobku naukowego dr Aliny Gryni przyjąłem jedno kryterium o charakterze zasadniczym i sześć kryteriów pomocniczych. Zasadniczym kryterium oceny jest, zgodnie z *Ustawą o tytule naukowym i stopniach naukowych*, wkład Habilitantki w rozwój reprezentowanej przez nią dyscypliny naukowej. Kryteria pomocnicze to:

1. Umiejętność postawienia problemu naukowego i sformułowania celów badawczych.
2. Sposób przeprowadzenia wywodu, w tym dobór i kompletność argumentów oraz adekwatność wyprowadzanych na tej podstawie wniosków.
3. Nowość i oryginalność uzyskanych wyników.
4. Kompozycja (układ i konstrukcja) pracy.
5. Jakość przekazu myśli przez Habilitantkę (język, zwięzłość, prostota i przejrzystość wywodu).
6. Siła oddziaływania uzyskanych wyników badań na środowisko naukowe.

Najważniejszym osiągnięciem naukowym Habilitantki, będącym przedmiotem niniejszej oceny, jest monografia pt. *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Litwy po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Osiągnięcia i postulowane kierunki zmian* (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2018).

Pozostały dorobek naukowy Kandydatki do awansu naukowego obejmuje ponad czterdzieści publikacji, z których 60% stanowią monografie napisane samodzielnie, we współautorstwie bądź pod redakcją naukową Habilitantki oraz rozdziały w książkach, a 40% - artykuły w czasopismach.

Swoją recenzję przedstawiam poniżej; składają się na nią przede wszystkim uwagi o charakterze zasadniczym („Ocena najważniejszego osiągnięcia naukowego”), a ich uzupełnieniem są uwagi szczegółowe odnoszące się do konkretnych fragmentów monografii

(Aneks). Oddzielnie formułuję też ocenę pozostałego dorobku naukowego Habilitantki oraz jej osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych.

I OCENA NAJWAŻNIEJSZEGO OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Przedstawiona mi do oceny monografia habilitacyjna wnosi pewien niewielki wkład w rozwój reprezentowanej przez Autorkę dyscypliny naukowej i spełnia minimalne kryteria *Ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych*. Habilitantka wykazała w rozprawie poprawne opanowanie warsztatu naukowego, niezłą znajomość teorii ekonomii (szczególnie w obszarze konkurencyjności międzynarodowej i integracji gospodarczej) i umiejętność zastosowania narzędzi ilościowych w prowadzonej analizie. Cechy te sprawiają, że praca reprezentuje akceptowalny poziom naukowy. Ocena ta dotyczy – choć w zróżnicowanym stopniu – większości ocenianych wymiarów pracy.

Rozwinięciem tej wstępnej oceny są sformułowane niżej uwagi, które zostały podporządkowane wymienionym na początku sześciu kryteriom.

Umiejętność postawienia problemu naukowego i sformułowania celów badawczych

Autorka postawiła w swej rozprawie istotny problem naukowy i w miarę przekonująco uzasadniła celowość jego podjęcia (Wstęp). Dokładne określenie najważniejszych wymiarów i determinant międzynarodowej konkurencyjności gospodarek narodowych oraz występujących między nimi współzależności należy do ważnych wyzwań w badaniach ekonomicznych. Mimo szybko rosnącej liczby badań zagadnienie to nie zostało jeszcze wystarczająco dobrze rozpoznane w przypadku byłych krajów socjalistycznych, w tym także - nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowo-Wschodniej. Dlatego też należy pozytywnie ocenić podjętą przez Kandydatkę do awansu naukowego próbę powiększenia stanu wiedzy empirycznej w tym obszarze.

Równie pozytywnie nie sposób jednak ocenić sposobu sformułowania celów pracy. Mam do tej warstwy pracy trzy zastrzeżenia.

1. Niezbyt jasno zostały sformułowane i ustrukturyzowane cele badawcze.
2. W pracy brak jest jakichkolwiek pytań i hipotez badawczych.
3. Nie w pełni przekonujące jest uzasadnienie wyboru obszaru badania, a szczególne wątpliwości budzi ostatni użyty przez Habilitantkę argument natury osobistej.

Reasumując, o ile nie mam wątpliwości, że wybór tematu pracy habilitacyjnej jest uzasadniony, o tyle pewne zastrzeżenia budzi sposób postawienia problemu naukowego. Mimo wszystko łączna ocena recenzowanego osiągnięcia naukowego w świetle pierwszego z przyjętych kryteriów jest **nieznacznie pozytywna**.

Sposób przeprowadzenia wywodu

Jedną z (niezbyt licznych) silnych stron recenzowanej rozprawy jest niezłe osadzenie prowadzonych rozważań w teorii i w wynikach innych badań empirycznych. Autorka wykazała się przy tym dobrym opanowaniem warsztatu badawczego, w tym umiejętnością zastosowania formalnych narzędzi analizy. Na plus pracy można też zapisać stworzenie własnego, autorskiego schematu analitycznego (nie wiadomo jednak, dlaczego nazwanego przez Kandydatkę modelem) pozwalającego powiązać ramy teoretyczne z przyjętą w pracy strategią badania empirycznego.

Niestety jednak, duże zastrzeżenia budzi przyjęta w tym schemacie i w związku z tym – w całej pracy struktura logiczna wywodu. Dotyczą one zwłaszcza następujących założeń konstrukcyjnych schematu stanowiących też przesłanki formułowanych w dalszej części książki wniosków. Po pierwsze, Autorka miesza tu efekty integracji sensu stricto (np. przyspieszenie wzrostu gospodarczego i realna konwergencja) i kanały, którymi procesy integracyjne oddziałują na gospodarki krajów członkowskich (wymiana handlowa i BIZ). Na schemacie wymiana handlowa, BIZ i realna konwergencja występują obok siebie jako równorzędne efekty integracji, co uważam za poważny błąd logiczny. Po drugie, zrównoważona konkurencyjność powinna na schemacie znajdować się przed ‘rozwojem’ jako jego czynnik, a nie efekt. Po trzecie, nie jest jasne, co oznacza kategoria „zrównoważenie społeczne” i czy nie mieści się ona przypadkiem w pojęciu ‘zrównoważonego i inkluzywnego (sic!) rozwoju’. Wreszcie po czwarte i najważniejsze, w schemacie i w całym wywodzie brakuje dwóch istotnych z punktu widzenia postawionego problemu badawczego kwestii: (i) przepływu siły roboczej jako kolejnego kanału oddziaływania procesów integracyjnych na konkurencyjność i (ii) oceny stopnia spełnienia przez Litwę szerszych (nie tylko nominalnych) kryteriów członkostwa w strefie euro z punktu widzenia teorii optymalnego obszaru walutowego (OCA). Brak tego ostatniego wątku szczególnie dziwi w kontekście zawartej w podtytule pracy zapowiedzi wskazania postulowanych kierunków zmian pozycji konkurencyjnej Litwy w przyszłości. W sumie schemat znacznie więcej zaciemnia i komplikuje, niż wyjaśnia. Nie wiadomo też, czy przedstawione na nim zależności mają charakter uniwersalny czy dotyczą tylko gospodarki Litwy.

Spore zastrzeżenia można również mieć w stosunku do kompletności czy adekwatności używanych argumentów, które niekiedy rażą nadmiernymi uproszczeniami lub/i pominięciami ważkich aspektów omawianych zjawisk/współzależności. Podobnie, mankamentem w tej warstwie ocenianej rozprawy są błędy popełnione w procesie wnioskowania. W szczególności dotyczy to mylenia korelacji z przyczynowością (np.

rozdział 5), co oznacza, że formułowane przez Habilitantkę wnioski są zbyt daleko idące i w większości nieuprawnione. W procesie tym zdarzają się jednak i przypadki odwrotne, kiedy to Kandydatka do awansu naukowego formułuje swoje wnioski w trybie przypuszczającym, co odbiera im walory naukowości.

Ocenę recenzowanej rozprawy obniżają też liczne błędy merytoryczne i metodologiczne, których pełen katalog można znaleźć w Aneksie do niniejszej recenzji (Uwagi szczegółowe). Należą do nich m.in. mylenie kategorii strumieni i zasobów, strony dochodów (PKB per capita) i wydatków (konsumpcja) oraz procesów i stanów (np. w kontekście zjawiska konwergencji). Podobną słabością jest także łączenie (bez słowa komentarza i uzasadnienia) w tych samych fragmentach wyводу analiz czysto empirycznych i modelowych (np. oceny zjawiska konwergencji w stosunku do rzeczywistych punktów odniesienia oraz hipotetycznych stanów równowagi dynamicznej – *steady-state*).

Słabszą stroną pracy jest wreszcie brak definicji niektórych, istotnych dla prowadzonego rozumowania pojęć (np. konwergencja czy rozwój gospodarczy), które w rezultacie używane są w sposób wieloznaczny, niejasny i często błędny.

Ponieważ jednak w sumie silne strony tej warstwy pracy w przybliżeniu równoważą jej słabości, w świetle drugiego z przyjętych kryteriów **moja ocena** rozprawy habilitacyjnej **jest neutralna**.

Nowość i oryginalność uzyskanych wyników

Największe trudności w jednoznacznej ocenie przedłożonej do recenzji monografii sprawia kwestia nowości i oryginalności uzyskanych wyników.

Z jednej strony bowiem monografia zawiera pewne elementy naukowej wartości dodanej; z drugiej strony wszakże większość jej rozdziałów ma charakter w dominującej mierze wtórny i odtwórczy.

Jeśli chodzi o walory recenzowanej pracy z przyjętego tu punktu widzenia, to zaliczyłbym do nich w pierwszej kolejności opracowanie własnego schematu analitycznego i umiejętne połączenie teorii i wyników cudzych badań empirycznych z własną analizą. Tę pozytywną ocenę obniżają jednak sformułowane w poprzednim punkcie zarzuty dotyczące niekompletności i zaburzonej struktury logicznej owego schematu.

Za element nowości i oryginalności gotów jestem także uznać wyniki przeprowadzonych przez Kandydatkę badań empirycznych procesów konwergencji typu beta i sigma w odniesieniu do PKB oraz wydatków konsumpcyjnych.

Z kolei, zasadnicza słabość ocenianej rozprawy z punktu widzenia przyjętego tu kryterium sprowadza się do odtwórczego w dużej mierze charakteru większości składających się na nią rozdziałów. Habilitantka ogranicza się w nich głównie do zrelacjonowania poglądów i wyników badań innych autorów (rankingów międzynarodowych) i zdecydowanie zbyt rzadko poddaje je krytyce naukowej czy też bardziej pogłębionej, ogólniejszej refleksji.

W związku z powyższym moja **ocena** pracy w świetle kryterium nowości i oryginalności uzyskanych wyników **jest tylko minimalnie pozytywna**.

Układ i konstrukcja pracy

Układ recenzowanej rozprawy na poziomie rozdziałów jest dość dobrze przemyślany i w miarę spójny i konsekwentny. Jednak w kompozycji książki na niższych poziomach występują pewne niekonsekwencje. Po pierwsze, rozdział 2 jest w istocie hybrydą, gdyż zawiera w sobie dwie odmienne części – empiryczną oraz ‘modelową’. Po drugie, nieco sztuczny wydaje mi się podział wymiarów i czynników konkurencyjności międzynarodowej na „tradycyjne” i „nowoczesne” i wynikający stąd zabieg w postaci wyodrębnienia rozdziału 6 poświęconemu omówieniu wyników najnowszych, rozszerzonych rankingów konkurencyjności międzynarodowej. Wreszcie po trzecie, słabą stroną pracy jest też niezgodność treści niektórych podrozdziałów/punktów z ich tytułami (np. p. 2.3.2).

Niemniej, moja **ocena** pracy z punktu widzenia kryterium jej układu i konstrukcji **jest pozytywna**.

Jakość przekazu myśli przez Habilitantkę

Oceniana praca jest napisana generalnie w miarę poprawną (głównie jednak w warstwie formalnej), choć nieco chropowatą polszczyzną. Niestety, na jej jakość ujemnie wpływają nazbyt liczne błędy składni i gramatyki, a także – mniej liczne – ‘wpadki’ ortograficzne i interpunkcyjne,

Słabszą stroną książki w tej warstwie jest niezbyt przejrzysty i komunikatywny przekaz – występuje w niej wiele niejasnych i wieloznacznych sformułowań utrudniających śledzenie wyводу i odczytanie właściwego sensu myśli Habilitantki.

W sumie jednak pracę czyta się dość płynnie, co sprawia, iż w świetle piątego z przyjętych kryteriów moja **ocena** osiągnięcia naukowego Habilitantki **jest** w tej warstwie **pozytywna**.

Siła oddziaływania uzyskanych wyników badań na środowisko naukowe

Siła oddziaływania osiągniętych przez Kandydatkę wyników badań na środowisko naukowe jest niewielka. Świadczy o tym m.in. fakt, iż w najczęściej wykorzystywanej, prestiżowej

bazie "Web of Science" brak jest jakichkolwiek śladów aktywności badawczej w postaci publikacji czy cytowań jej dorobku. Z kolei w obejmującej najszerszy zakres danych bazie "Publish or Perish" można znaleźć zaledwie 12 cytowań wyników badań dr Gryni, a wskaźnik Hirscha wynosi tam 2 (stan na 4 października 2019 r.). W dorobku kandydatki do awansu naukowego brak jest publikacji zagranicznych, w tym zwłaszcza w czasopismach z tzw. listy filadelfijskiej (listy A MNiSW). Co więcej, w dorobku tym trudno się także doszukać publikacji w najbardziej liczących się w Polsce czasopismach i wydawnictwach o zasięgu ogólnokrajowym - w dominującej większości publikacje te zostały zamieszczone w wydawnictwach i czasopismach uczelnianych o zasięgu głównie lokalnym. W związku z moją **ocena** tego wymiaru dorobku naukowego Kandydatki **nie może być pozytywna**.

* * *

Przedstawione wyżej uwagi skłaniają mnie do wniosku, że ostateczny bilans silnych i słabych stron przedłożonej do recenzji monografii habilitacyjnej autorstwa dr Aliny Gryni jest nieznacznie dodatni, co sprawia, że zasługuje ona w sumie na (bardzo) umiarkowanie pozytywną ocenę merytoryczną. Oceny tej nie podważają liczne słabości dotyczące sformułowania celów badawczych i konstrukcji zastosowanego schematu analitycznego, definiowania kluczowych dla pracy terminów czy odtwórczego w większości fragmentów charakteru pracy. Nie podważają jej też poczynione niżej uwagi szczegółowe.

II OCENA POZOSTAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO

Na pozostały dorobek naukowy Habilitantki, powstały po doktoracie, składa się 45 pozycji, z których 18 to artykuły opublikowane w czasopismach naukowych, a 27 – autorstwo/współautorstwo/redakcja naukowa monografii oraz rozdziały w monografiach naukowych.

Wymienione wyżej publikacje zawierają wyniki prowadzonych przez Habilitantkę badań, które sytuują się w kilku najważniejszych obszarach tematycznych, a mianowicie:

1. Funkcjonowanie rynku pracy.
2. Problematyka rozwoju przedsiębiorczości na Litwie.
3. Innowacyjność i konkurencyjność gospodarki litewskiej.
4. Analizy czynników konkurencyjności gospodarki.

Publikacje te – w mojej ocenie – wykazują w większości mniej lub bardziej bezpośredni związek z problematyką głównego osiągnięcia naukowego Kandydatki do awansu naukowego. W tym sensie można je uznać za uzupełnienie głównego osiągnięcia naukowego w postaci monografii. Trzeba jednak także podkreślić, iż pozycje tworzące pozostały dorobek

naukowy dr Gryni cechują podobne słabości jak wskazane we wcześniejszych częściach niniejszej recenzji. Publikacje te mają w dużym stopniu charakter odtwórczy, niełatwo dostrzec w nich pierwiastki nowości i oryginalności i stanowczo zbyt mało jest tam krytycznej, pogłębionej refleksji naukowej. Dlatego też moja ocena tej części dorobku nie może być inna niż sformułowana wyżej w odniesieniu do głównego osiągnięcia naukowego.

III OCENA DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNEJ I ORGANIZACYJNEJ

Moja ocena działalności dydaktycznej Kandydatki jest pozytywna. Dotyczy ona zarówno ilości, różnorodności i jakości prowadzonych zajęć, jak i osiągnięć związanych z przygotowaniem materiałów dydaktycznych, w tym podręczników. W tym kontekście można mieć tylko obawy o jakość powstałych w latach 2011-2018 pod opieką Kandydatki prac licencjackich i magisterskich (z podanych w autoreferacie informacji wynika, iż w tym okresie wypromowała ona przeciętnie ok. 14 licencjatów rocznie, a w latach 2016-2018 – 9 magistrów rocznie). W miarę pozytywnie oceniam także działalność organizacyjną Kandydatki do tytułu naukowego (szczególnie związaną z przygotowaniem konferencji naukowych) oraz jej aktywność międzynarodową. Dla przeciwwagi wypada wytknąć Kandydatce zbyt małą aktywność w pozyskiwaniu grantów badawczych z takich źródeł jak NCN czy NCBR i brak doświadczeń w realizacji i kierowaniu tego typu projektami badawczymi.

IV WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawione w niniejszej recenzji uwagi skłaniają mnie do wniosku, iż ostateczne saldo wskazanych wyżej silnych i słabych stron rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego dr Aliny Gryni jest nieznacznie pozytywne. Oznacza to, że zarówno przedłożona do recenzji monografia, stanowiąca główne osiągnięcie naukowe, jak i (w znacznie mniejszym stopniu) wcześniejszy dorobek badawczy Kandydatki stanowią niewielki wkład w rozwój reprezentowanej przez nią dyscypliny naukowej i spełniają tym samym minimalne kryteria awansu naukowego sformułowane w *Ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych*. Względy te uzasadniają – w moim przekonaniu - wniosek o przejście do kolejnego etapu procedury w sprawie nadania dr Alinie Gryni stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk ekonomicznych.

Warszawa, 20 października 2019 r

ANEKS

Uwagi szczegółowe do monografii

Wstęp

- s. 9 – błąd faktograficzny – w 2004 r. do UE przystąpiło 8, a nie 10 krajów EŚW, tamże – niejasne sformułowanie: co to jest ‘analiza praktyczna’?
- 9-10 – podobnie niejasne jest całe zdanie na końcu s. 9 i początku s. 10,
- 10 – j.w.: co to znaczy, że osiągnięta pozycja konkurencyjna pozwala ocenić stopień integracji danego kraju?
- 10-11 (dół strony) – ostatni akapit zawiera wiele niejasnych lub wieloznacznych określeń: co to jest mechanizm modelu? model nominalny? Co oznacza i na czym polega praktyczna weryfikacja modelu? Na czym polega metoda hipotetyczno-dedukcyjna?
- 11 – Autorka nie wyjaśnia, dlaczego w swojej analizie nie uwzględniła czynnika „praca”, w tym zwłaszcza przepływów tego czynnika (migracji) jako ważnego kanału oddziaływania na konkurencyjność,
- Tamże (2. akapit) – błąd logiczny: jeżeli okres badania obejmuje lata 2005-2016, to co oznacza sformułowanie „uzyskane wyniki warunkują ocenę przekształceń w kolejnych latach”?
- 12 – podobnie jak w autoreferacie, Habilitantka błędnie interpretuje pojęcie konwergencji realnej (dochodowej) – konwergencja oznacza dojście do jakiegoś stanu/punktu (np. poziomu rozwoju gospodarczego) w wyniku **zróźnicowania** tempa wzrostu gospodarczego (a inaczej – dywergencji procesów wzrostu w krajach niżej i wyżej rozwiniętych); autorka tymczasem pisze (tu i w innych miejscach książki) o konwergencji **procesów rozwojowych**. Wprowadza w związku z tym dodatkowe zamieszanie terminologiczne, gdyż dalej w tym samym akapicie pisze z kolei o konwergencji poziomu dochodu.
- Tamże – pierwsza część rozdziału 6 ma znamiona redundancji w stosunku do rozdziału 5: i tu, i tam przedmiotem oceny jest poziom rozwoju gospodarki litewskiej.
- 12-13 – język: w dwóch sąsiadujących akapitach chyba kilkanaście razy zostało użyte sformułowanie „w tym kontekście”,
- 13 – rażąco błąd językowy: „osobom..., które wspierali mnie”.
- Ocena ogólna: mimo podniesionych wyżej wątpliwości i wytkniętych błędów, ocena tej części pracy jest umiarkowanie pozytywna. Niemniej, wyraźnie odczuwalny jest tu brak hipotez badawczych przyjętych w książce.

Rozdział 1

- s. 15 – wątek wtrącony: co wynika dla pracy z faktu, iż dyskusja nt. konkurencyjności rozpoczęła się najpierw w USA?
- 17 – niejasna myśl: co właściwie oznacza sformułowanie „gdy otoczenie krajowe jest najbardziej sprzyjające”?
- 19 – j.w.: (i) co oznacza słowo „postęp” w zestawieniu z rozwojem gospodarczym? (ii) o co chodzi Autorce w zdaniu w następnym akapicie nawiązującym do publikacji E. Jagiełło?
- 20 – kolejne niejasności: (i) w kontekście prowadzonych w tym akapicie rozważań użycie terminu „kapitał społeczny” wydaje się nieuprawnione (to zresztą kolejny przypadek wprowadzania przez Autorkę do wywodu terminów, których znaczenia nie wyjaśnia), (ii) o który kryzys światowy tu chodzi?

- 21 – przywoływany w tekście M. Gorynia nie został wymieniony w przypisie 23.
- 22 – **zaleta: udana próba własnego pogrupowania występujących w literaturze definicji konkurencyjności; szkoda tylko, że definicje te pochodzą wyłącznie z literatury polskiej**
- 23 – niejasność terminologiczna: co oznacza termin „efektywność rządu? Może to efekt błędnego tłumaczenia z angielskiego słowa „effectiveness” (nie: ‘efficiency’)?
- 24 (dół strony) – błędy merytoryczne: (i) Autorka niewłaściwie używa pojęcia czynników wytwórczych, zaliczając do nich m.in. jakość instytucji i stabilność makroekonomiczną, (ii) trudno zgodzić się z tezą, iż jakość instytucji odgrywa rolę istotnej determinanty konkurencyjności przede wszystkim (wyłącznie?) na niższym poziomie rozwoju gospodarczego (I etap w tabeli 1).
- 27 – niejasna myśl: „wyniki ekonomiczne kraju są oceniane na podstawie wcześniej osiągniętych rezultatów ekonomicznych”.
- 28 – kontrowersyjna teza Autorki, iż obecnie – w dobie narastających zagrożeń klimatycznych – na znaczeniu tracą czynniki klimatyczne jako determinanty konkurencyjności.

Tamże (przypis 37) – odwołanie do pozycji Swanna „z drugiej ręki”.

- 30 – bardzo niejasna i niekompletna definicja instytucji,
- 31 – ze słynnego schematu analitycznego Williamsona Habilitantka wykorzystała niekoniecznie najważniejsze elementy (schemat ten implikuje w pierwszej kolejności zróżnicowane tempo zmian instytucji). A generalnie – ta część analizy dotycząca roli instytucji jest słaba, powierzchowna i niepełna.
- 32 – niejasność (redundancja?) terminologiczna: czym różni się produktywność od efektywności?
- 33 – j.w.: co to są zasoby realne?
- 34 – schemat 1 zawiera sporo niejasności/niekonsekwencji i niezbyt dobrze porządkuje omawianą problematykę; m.in. w dolnym lewym rogu zostały pomieszane pojęcia zasobów, procesów (innowacyjność) i strumieni (inwestycje).

Tamże – sformułowanie „instytucje publiczne” to kolejny dowód dezynwoltury logicznej i terminologicznej Autorki: implikuje ono, iż Autorka utożsamia terminy „instytucje” i „organizacje”, które wyraźnie rozróżnia m.in. Douglass North i większość nowych instytucjonalistów.

- 35 – kolejna niejasność: co oznacza pojęcie stabilnego wzrostu i czym różni się ono od trwałego i zrównoważonego wzrostu?
- 36 – niejasna myśl w drugim zdaniu ostatniego akapitu.

Ocena ogólna: mimo zastrzeżeń - umiarkowanie pozytywna. Rozdział zawiera w miarę kompetentny przegląd najważniejszych koncepcji, definicji i determinant konkurencyjności. Ma on jednak w dużej mierze charakter odtwórczy i brak w nim własnej, krytycznej refleksji Habilitantki.

Rozdział 2

- s. 37 – passus odwołujący się do pracy Zielińskiej-Głębockiej powinien znaleźć się w rozdziale 1.

38-40 (p. 2.1.1) – ten punkt rozdziału poświęcony ocenie transformacji systemowej jest słaby i powierzchowny. Mało reprezentatywny jest też dobór autorów, do których prac odwołuje się Habilitantka, a szczególnie razi potraktowanie jako autorytetów naukowych polskich ekonomistów, którzy swoimi badaniami i publikacjami „utrwalali władzę ludową” przed 1989 r. Dobór ten świadczy o braku krytycyzmu Habilitantki a także o nienajlepszej znajomości odnośnej literatury (całkowity brak pozycji i autorów zagranicznych).

42 – niezręczność językowa: określenie „boom inflacyjny” nie występuje w języku ekonomicznym,

45 – błąd ortograficzny: powinno być „sprzed”, a nie „z przed”,

p. 2.1.2 (s. 40-49) – w obrazie Litwy jako kraju kandydującego do UE brak jest takich ważnych wymiarów, jak m.in. proces konwergencji dochodowej,

52 – wykres 3 jest niezbyt czytelny: zabrakło na nim np. wartości liczbowych zmian pozycji poszczególnych krajów w rankingu WEF; co więcej, jeśli kryterium oceny jest tu zmiana pozycji, to inna powinna być kolejność tych krajów na wykresie,

Tamże – interpretacja wyników pokazanych na rys. 3 (Estonia a Czechy) razi naiwnością i jest mało naukowa,

54 – utrata kontroli nad językiem: „obniżyły pozycję...Litwy o jedną do góry” (sic!),

55 – brak przy interpretacji wykresu 4 ważnej informacji, iż wielkość pola obrazującego pozycję konkurencyjną kraju jest ujemnie skorelowana z miejscem w rankingu,

55 – duże zaniedbanie Autorki przy wypełnianiu (tłumaczeniu?) tabeli 7: wynika z niej m.in., że czynnikami konkurencyjności gospodarki litewskiej są nieformalne płatności i łapówki oraz zorganizowana przestępczość!

58 (koniec 4. akapitu) – nieuprawniony wniosek: jeżeli wejście do UE miało mieć istotny wpływ na poprawę konkurencyjności gospodarki litewskiej, to dlaczego inaczej było w przypadku np. Polski?

60 (wykres 5) – uwaga podobna jak w odniesieniu do wykresu 4,

65 – Autorka nie wyjaśnia, w jaki sposób zakres postrzeganej korupcji wpływa na konkurencyjność kraju; tu i w wielu innych miejscach rozdziału Habilitantka dość mechanicznie opisuje przytaczane wskaźniki,

Tamże – tu i w całej pracy Autorka błędnie tłumaczy nazwę szwajcarskiego instytutu zarządzania: IMD oznacza Międzynarodowy Instytut Rozwoju Zarządzania, a nie „Zarządzania Rozwojem”,

67 – próba syntetycznego podsumowania omawianych w rozdziale rankingów, ale dość mechaniczna, niemniej – mały plus,

Tamże – niejasna myśl w ostatnim punkcie podsumowania,

Tamże – kolejna niejasna a nawet kontrowersyjna myśl (1. akapit w p. 2.3): wymiar zewnętrzny transformacji ma polegać – zdaniem Autorki – na przebudowie systemu politycznego i społeczno-gospodarczego? Toż to przejaw braku fundamentalnej logiki,

Tamże – niezręczne sformułowanie: integrację można rozpatrywać w kontekście integracji (gospodarczej itp.),

p. 2.3.1 – mylący tytuł: treścią tego punktu nie są procesy integracyjne w krajach EŚW, lecz opis kolejnych etapów procesu prowadzącego do ich wejścia do Unii Europejskiej,

- 72 – niezręczność językowa: sformułowanie „profity integracji” nie brzmi po polsku najlepiej,
- p. 2.3.2 – treść tego punktu (teorie integracji i optymalnego obszaru walutowego) jest zupełnie inna, niż sugeruje to tytuł (Litwa w Unii Europejskiej),
- 76 – błąd merytoryczny: podobnie jak w całej pracy, Autorka myli tu kategorie zasobów i strumieni oraz procesów zmian i skutków tych zmian (poziomu); w szczególności dotyczy to utożsamiania procesu konwergencji i efektów tego procesu (zmniejszania luki rozwojowej); tymczasem efekt w postaci zmniejszenia dystansu rozwojowego (konwergencja realna albo dochodowa) jest skutkiem **dywergencji** procesów rozwojowych (np. zróżnicowania tempa wzrostu gospodarczego), inaczej bowiem nigdy nie nastąpiłaby konwergencja poziomów dochodu (rozwoju),
- 77 (tabela 12) – zestaw wybranych przez Habilitantkę zmiennych (kolumna 3.) nie pozwala na pełną weryfikację wymienionych w kolumnie 2. efektów integracji w obszarze wymiany handlowej,
- 79 (tabela 13) – podobny problem dotyczy także badania efektów bezpośrednich inwestycji zagranicznych,
- 81 (tabela 14) – występują tu przejawy pewnej redundancji (powtarzania się niektórych wskaźników w różnych obszarach – np. PKB per capita); ponadto dyskusyjne są trzy przyjęte przez Habilitantkę założenia, iż (i) procesy demograficzne są zmienną o charakterze ekonomicznym (endogeniczną), (ii) wzrost PKB per capita jest miarą i konwergencji gospodarczej, i jednocześnie społecznej i (iii) konwergencja realna typu beta i sigma są miarami konwergencji społecznej,
- 83 (schemat 2) – konstrukcja tego schematu analitycznego budzi szereg zasadniczych wątpliwości: Autorka myli tu efekty integracji sensu stricto (np. realna konwergencja) i kanały, którymi procesy integracyjne oddziałują na gospodarki krajów członkowskich (wymiana handlowa, BIZ itp.). W szczególności: (i) co oznacza kategoria „zrównoważenie społeczne” i czy nie mieści się ona w pojęciu ‘zrównoważonego i inkluzywnego (sic!) rozwoju’? (ii) zrównoważona konkurencyjność powinna na schemacie znajdować się przed ‘rozwojem’ jako jego czynnik, a nie efekt, (iii) na schemacie brakuje przepływu czynnika produkcji: praca, (iv) co oznacza termin „konwergencja społeczno-gospodarcza” i dlaczego na schemacie została ona potraktowana równorzędnie z wymianą handlową i napływem BIZ? Przecież konwergencja to **efekt** m.in. tych procesów! W sumie wykres znacznie więcej zaciemnia i komplikuje, niż wyjaśnia. Nie wiadomo też, czy przedstawiony na nim model ma charakter uniwersalny czy dotyczy tylko gospodarki Litwy
- Ocena ogólna: umiarkowanie pozytywna. Rozdział nieco rozczarowuje (zwłaszcza p. 2.1.1 poświęcony ocenie transformacji systemowej), jego zawartość merytoryczna i poziom naukowy są tylko poprawne; trudno dostrzegalne są w nim znamiona nowości i oryginalności, bowiem ma głównie charakter odtwórczy. Śladowo też występują elementy krytycznej, pogłębionej refleksji Habilitantki. Wartością dodaną jest stworzenie własnego, autorskiego schematu analitycznego pozwalającego powiązać omówione w r. 1 ramy teoretyczne z przyjętą w pracy strategią analizy empirycznej (choć logika wewnętrzna tego schematu budzi wiele wątpliwości).

Rozdział 3

- 86 i nast. – wszystkie dane dotyczące poziomu i dynamiki strumieni handlu zagranicznego Litwy zostały podane w cenach bieżących, co – zwłaszcza w przypadku dynamiki -

znacznie zniekształca uzyskany obraz. Habilitantka nigdzie nie wyjaśnia, dlaczego nie podaje danych w cenach stałych (wolumenowo),

- 87 – wykres 7 jest zbędny, gdyż odtwarza dane pokazane w tabeli 15,
- 92 (i w całym rozdziale) – błędy językowe: Autorka używa określeń „intra/extra import/eksport (w UE)”, co narusza przyjęte w Polsce normy językowe,
- 106 – potworek językowy: serwicyzacja gospodarki,
- 114 – dyskusyjna metodyka analizy: moim zdaniem, ocena zmian pozycji konkurencyjnej kraju (tu: Litwy) na podstawie zmian wskaźników udziału eksportu/importu w PKB jest zabiegiem nieuprawnionym,
- p. 3.2.2 – brak dyscypliny logicznej: tytuł punktu jest niespójny z jego zawartością – poza oceną konkurencyjności handlu usługami mowa jest tu także o obrotach towarowych,
- 119 – kolejny potworek językowy: w języku polskim nie ma słowa „indykator”,
- 125 – błąd ortograficzny: „kraje wysoko rozwinięte” pisze się oddzielnie,

Ocena ogólna: nieznacznie pozytywna. W rozdziale można doszukać się pewnej, niewielkiej wartości dodanej w postaci choćby samodzielnie obliczonych przez Habilitantkę wskaźników RCA, TC i IIT. Zawarte w nim rozważania pozwalają jednak odpowiedzieć tylko na pytania: ‘co’ i ‘jak’, ale już nie - ‘dlaczego’. Przeprowadzona analiza i oparte na niej oceny są dość mechaniczne i przypominają ćwiczenie szkolne. Brak jest własnej, pogłębionej i krytycznej refleksji Autorki. Co równie istotne, z rozdziału nie sposób dowiedzieć się najważniejszych dla oceny konkurencyjności gospodarki litewskiej rzeczy, a mianowicie, jaka była i jest struktura eksportu tego kraju według kryterium udziału wartości dodanej oraz stopnia nowoczesności wywożonych za granice towarów.

Rozdział 4

- 126 i następane – wszystkie dane o BIZ są podawane w cenach bieżących, co znacząco utrudnia wnioskowanie na temat ich dynamiki,
- 130 – błąd merytoryczny: w literaturze przeważa pogląd, iż BIZ są efektem decyzji długofalowych, a inwestorzy zagraniczni tylko w niewielkim stopniu podlegają wpływowi krótkookresowych fluktuacji gospodarczych,
- 131 – w tabeli 31 i w całym rozdziale Autorka myli pojęcia zasobów i strumieni: przepływy dotyczą strumieni, a nie zasobów,
- 133 – niejasna myśl: co Habilitantka ma na myśli, pisząc o „regionalnych zasobach”?
- 130-136 – przeprowadzone tu rozważania są mało konkluzywne: co wynika z przytoczonych tu danych?
- p. 4.1.1 i 4.1.2 (podobnie p. 4.2.3) – brak wniosków dotyczących wpływu omawianych tu zjawisk na konkurencyjność,
- p. 4.2.2 – silna strona rozdziału: Autorka dokonuje oceny wpływu BIZ na konkurencyjność gospodarki litewskiej (przemysłu przetwórczego) z punktu widzenia poziomu zaawansowania technologicznego gałęzi „goszczących” inwestorów zagranicznych; szkoda, że takiej analizy zabrakło w rozdziale 3; szkoda też trochę, że ta ocena ma po części charakter odtwórczy (jej idea została zapożyczona od Zofii Wysokińskiej),
- p. 4.3 – punkt ten jest przykładem redundancji: opis BIZ Litwy za granicą ma słaby związek z tematyką całej pracy,

- 155 – błąd językowy: „przeważająca większość” to typowy pleonazm,
- 159 – Autorka myli tu chyba pojęcia internacjonalizacji oraz internalizacji,
- Tamże – w śladowych ilościach pojawia się samodzielna, krytyczna refleksja Habilitantki,
- 160 – błąd merytoryczny: Autorka po raz kolejny miesza kategorie zasobów i strumieni, próbując konstruować wskaźniki oparte na zestawieniu tych dwóch kategorii (udział zasobów ZIB w strumieniu, jakim jest PKB),
- 167 – błąd merytoryczny: kierunek przyczynowości między wzrostem gospodarczym a nakładem pracy jest odwrotny, niż wskazuje Autorka,
- 167-168 (m.in. wykres 43) – kolejny błąd: nie powinno się mierzyć dynamiki wydajności pracy (ani jakiegokolwiek dynamiki) w cenach bieżących!
- p. 4.4.2 – ciekawa analiza tendencji zmian w zakresie produktywności pracy oraz TFP na Litwie na tle innych krajów EŚW i całej Unii; rzecz jednak w tym, że analiza ta jest zawieszona w próżni i w punkcie tym (mimo tytułu) trudno się doszukać związku jej wyników z napływem i obecnością BIZ w tym kraju,
- 175 – błąd językowy: „okres czasu” to kolejny pleonazm,
- p. 4.4.3 – analizę wpływu BIZ na rynek pracy Litwy można uznać za w miarę silną stronę tego rozdziału,
- 183-184 – co ma wynikać z danych tabeli 44? Brak powiązania z wątkiem konkurencyjności.
- 184 – niejasna myśl na końcu strony: do czego odnosi się 18%?
- 187 – sformułowany tu wniosek („...do poprawy tej mogły przyczynić się...”) nie ma podstaw empirycznych i nie wydaje się uprawniony,
- p. 4.4.4 – zawarte tu rozważania i oceny są niekompletne i zawierają sporo uproszczeń,
- 192 – błąd logiczny: źródło finansowania nie jest elementem nakładów na B+R,
- Tamże (2. akapit) – niejasna myśl i logika wywodu: co jest „wymiar jakościowy gospodarki”? W jaki sposób struktura źródeł finansowania B+R wpływa na innowacyjność gospodarki?
- 195 – błąd składni: „większość prowadziło”; większość jest rodzaju żeńskiego,
- 196 – podobny błąd: „ponad połowa...odznaczały się”,
- Tamże (4. akapit) – niejasne sformułowanie: co oznacza dokładnie „w ostatnim okresie”?
- Tamże – wbrew twierdzeniu Habilitantki, dane w tabeli 49 nie pokazują zależności między BIZ a innowacyjnością gospodarki litewskiej i nie nasuwają jednoznacznego wniosku,
- Tamże (5. akapit) – podobnie, naciągany jest sformułowany tu wniosek o wzroście aktywności innowacyjnej; Autorka nie przytacza żadnych danych na jego potwierdzenie,
- 198 – wątpliwy wniosek: jaki jest związek udziału firm zagranicznych w zatrudnieniu z innowacyjnością przedsiębiorstw w sekcjach C, D i J? Czy Habilitantka sugeruje tym samym, iż wzrost zatrudnienia oznacza wzrost innowacyjności?
- Tamże – w ostatnim akapicie poświęconym omówieniu rozwoju klastrów na Litwie pojawiają się gołosłowne tezy i nie poparte dowodami wnioski dotyczące wpływu tego zjawiska na innowacyjność gospodarki tego kraju,
- p. 4.4.5 – **punkt ten oceniam negatywnie**; 90% rozważań to omówienie danych statystycznych dotyczących wskaźników innowacyjności, a tylko 10% stanowi (niezbyt

udaną) próbę ukazania wpływu BIZ na innowacyjność; formułowane tu oceny i wnioski są w większości naciągane i niemiarodajne,

p. 4.4.7 – treść tego punktu jest niezgodna z tytułem – nie ma tu ani słowa na temat wpływu BIZ na bilans płatniczy Litwy, lecz jedynie omówienie danych z tego bilansu; **ocena negatywna**.

202 – sformułowany tu przez Habilitantkę cel badania w postaci wykazania związku między integracją Litwy z UE a napływem BIZ udało się osiągnąć tylko w niewielkim stopniu,

203 – akapit dotyczący BIZ Litwy jest nie na temat, o czym pisałem już wcześniej,

Tamże – sformułowany tu wniosek (4. akapit) trudno uznać za naukowy, jako że ma on formę przypuszczenia („Przypuszczać można także, iż...”) i nie jest to przypadek w pracy jedyny; uogólniając, zbyt często formułowane przez Autorkę wnioski i oceny są nieuprawnione bądź naciągane,

205 – połowa rozważań na tej stronie jest redundantna, gdyż zawierają one postulaty dotyczące przyszłości, a nie wnioski i ustalenia badawcze,

Ocena ogólna: minimalnie pozytywna. W rozdziale można doszukać się pewnej, niewielkiej wartości dodanej w postaci oceny wpływu BIZ na rynek pracy oraz konkurencyjność gospodarki litewskiej (przemysłu) z punktu widzenia poziomu zaawansowania technologicznego poszczególnych gałęzi. Rozdział cechują jednak równocześnie liczne słabości. Brak jest też własnej, pogłębionej i krytycznej refleksji Autorki, a wiele formułowanych przez nią ocen i wniosków jest nieuprawnionych.

Rozdział 5

207 – niejasna logika wyводу i konstrukcji rozdziału: czym różni się konwergencja ekonomiczna (PKB per capita), którą Autorka nazywa ilościową, od konwergencji poziomu dochodów (także PKB per capita), która tym razem została określona jako jakościowa?

211 – wykres 62: (i) w jakich jednostkach została wyskalowana oś pionowa? (ii) dane tabeli 50 nie mogą być podstawą tego wykresu,

213 (tabela 52) – błąd merytoryczny: podawanie dynamiki PKB w cenach bieżących bez komentarza prowadzi na manowce analizy ekonomicznej,

214 – pojawia się tu niespójność metodologiczna: prowadzone na poprzednich stronach i tu rozumowanie zostało oparte na dwóch różnych zestawach danych – wcześniej PKB był ujmowany według bieżącego kursu walutowego, a od tej strony poczynając – według parytetu siły nabywczej,

217 – błąd w tytule tabeli 54: wbrew tytułowi, podane w tabeli stopy wzrostu PKB są wyrażone w cenach stałych (por. źródło danych pod tabelą),

222 (drugi akapit) – niejasna logika rozumowania: co Habilitantka ma na myśli pisząc, iż grupowanie państw podobnych do siebie pod względem poziomu rozwoju pozwoli ocenić zmiany ich pozycji konkurencyjnej?

Tamże (czwarty akapit) – Habilitantka miesza tu (i pozostawia bez uzasadnienia) dwa różne ujęcia (miary) procesu konwergencji: wzrost PKB oraz wzrost PKB per capita; w związku m.in. z dużą skalą emigracji na Litwie (i szerzej – krajach bałtyckich) pomieszanie tych miar prowadzi do zniekształcenia uzyskanych wyników i ogranicza prawomocność formułowanych na ich podstawie wniosków,

- p. 5.1.2 – punkt ten cechuje fundamentalna słabość logiczna i metodologiczna: jego zawartość, sama w sobie interesująca, ma zupełnie inną naturę niż wszystkie pozostałe punkty w tym rozdziale a także inne rozdziały empiryczne; przeprowadzona tu mianowicie analiza konwergencji realnej (dochodowej) typu beta i sigma ma charakter czysto modelowy (teoretyczny), gdyż jej podstawą jest – po pierwsze – neoklasyczny model wzrostu, zaś po drugie – punktem odniesienia jest w niej hipotetyczny stan ustalony (stan długookresowej równowagi dynamicznej, ang. *steady-state*), a nie empirycznie istniejący poziom PKB per capita w nowych i starych krajach członkowskich UE; z tej perspektywy punkt ten można uznać za „ciało obce” w książce i przejaw redundancji – wniosek ten jest tym bardziej uzasadniony, iż taka właśnie analiza empiryczna procesu konwergencji (choć ukryta pod inną nazwą) została przeprowadzona w dalszych częściach rozdziału 5.

Mimo wszystko, ten fragment książki można uznać za wartość dodaną, bowiem Habilitantka przeprowadziła tu samodzielne oszacowanie konwergencji beta i sigma.

- 224 – błąd definicyjny (logiczny): zdefiniowanie stabilności makroekonomicznej jako połączenia korzystnej sytuacji gospodarczej w powiązaniu z sytuacją polityczną itd. jest klasycznym przykładem pseudodefinicji, która niczego nie wyjaśnia,
- 225 (górze) – kolejne błędy logiczne: (i) co to znaczy „odpowiednia konfiguracja wskaźników gospodarczych”? (ii) stwierdzenie, iż wzrost wielkości PKB kraju jest jednym z warunków wzrostu gospodarczego to tautologia,
- 228 – błąd językowy: „przeważająca większość” to pleonazm, który pojawia się w tekście nie po raz pierwszy,
- 229 – wykres 68 wydaje mi się w rozdziale zbędny (porównanie PSM w roku 2005 i 2009),
- 223 – niejasne rozumowanie i sformułowany na jego podstawie wniosek: na czym polega w tym przypadku przewaga konkurencyjna Litwy?
- 233 (górze) – w prowadzonym tu wywodzie są aż dwa błędy: (i) uzyskane wyniki oparte na korelacji liniowej nie pozwalają wnioskować na temat ewentualnej przyczynowości i jej kierunku, (ii) Autorka myli się twierdząc, że stwierdzona tu korelacja ma kierunek ujemny – jest dokładnie odwrotnie,
- 233 (środek strony) – nie jest prawdą, że wzrost gospodarczy jest powszechnie uznawany za nadrzędny cel rozwoju; celem jest dobrobyt (dobrostan), a wzrost jest środkiem jego osiągnięcia; notabene, takie stwierdzenie Habilitantki pozostaje w sprzeczności z przyjętymi w książce założeniami,
- Tamże – niejasna myśl: co oznacza „powszechny dostęp do korzyści ekonomicznych”?
- Tamże – Autorka pogłębia tu jeszcze bardziej mętlik pojęciowy i metodologiczny twierdząc, iż konwergencja społeczna oznacza proces upodabniania się poziomu życia ludności; jednocześnie, kilka zdań dalej pisze, iż miarą poziomu życia (dochodów) ludności jest PKB per capita. Ta sama miara została wcześniej zastosowana (p. 5.1) do oceny konwergencji realnej (dochodowej). Co gorsza, w tamtym podrozdziale była to – w interpretacji Autorki – miara ilościowa, zaś tu – jakościowa; zaiste, można się tu całkiem pogubić i zwątpić w fundamentalne prawa logiki,
- Tamże – kolejne uproszczenie: PKB per capita jest tylko umowną, statystyczną miarą poziomu dochodów w danym kraju w przeliczeniu na 1 mieszkańca; w istocie jednak wyraża on dochody wszystkich czynników produkcji (nie tylko pracy) a także –

wszystkich podmiotów ekonomicznych, tj. gospodarstw domowych (ludności), przedsiębiorstw i państwa,

- 236 – następne uproszczenie wynikające m.in. z braku definicji podstawowych pojęć i wieloznaczności terminologicznej oraz niepełnej znajomości przez Habilitantkę teorii ekonomii: wskaźnika AIC nie można uznać za ekwiwalent PKB per capita bez poczynienia dodatkowych założeń a przynajmniej bez komentarza; wskaźnik ten nie uwzględnia takich istotnych zmiennych (zjawisk) ekonomicznych, jak oszczędności, efekt majątkowy, rozróżnienie między dochodem faktycznym a permanentnym, rozłożenie konsumpcji w cyklu życia jednostki itd. Co więcej, Habilitantka milcząco uznaje wskaźnik AIC za równoważną z PKB per capita miarę poziomu dochodów, a tymczasem wskaźnik ten mierzy poziom wydatków na konsumpcję,
- 236-237 – z danych na wykresie 73 nie można wywieść wniosku, iż poziom konsumpcji (AIC) m.in. na Litwie był wyższy niż poziom PKB per capita; można tylko na tej podstawie powiedzieć, że był on relatywnie wyższy, gdyż przy porównaniach punktem odniesienia były odpowiednie średnie dla całej UE,
- 237 – podobnie nieuprawniony jest wniosek, iż przeciętny Litwin zaspokaja w większym stopniu swoje potrzeby konsumpcyjne niż przeciętny Słowak, Czech czy Polak.
- 238 – na tej stronie pojawia się kolejne ‘pęknięcie’ logiczne i metodologiczne: bez słowa komentarza Autorka przechodzi tu od analizy rzeczywistych wielkości ekonomicznych do analizy modelowej mającej na celu oszacowanie hipotetycznej szybkości konwergencji beta i sigma w odniesieniu do konsumpcji indywidualnej (AIC); **podobnie jednak jak weźniej (zob. p. 5.1.2), ten fragment książki można mimo wszystko uznać za wartość dodaną pracy,**
- p. 5.2.1 – ocena umiarkowanie pozytywna mimo pomieszczenia porządków logicznych i metodologicznych oraz braku wniosków końcowych podsumowujących wyniki analizy,
- p. 5.2.3 – słaby związek prowadzonych tu rozważań z konkurencyjnością,
- 253 – błąd faktograficzny: w 2005 r. PKB per capita Litwy stanowił 53, a nie 35% średniej unijnej,
- Tamże – podejrzenie powzięte na s. 236 (zob. komentarz wyżej) znajduje tu potwierdzenie: Autorka explicite uznaje wskaźnik AIC za miarę poziomu dochodów, a nie wydatków ludności („...występuje zbieżność dochodowa...mierzona wskaźnikiem AIC...”)
- 255 – niejasne kryteria podziału na kraje peryferyjne Unii i kraje relatywnie dobrze rozwinięte,
- p. 5.3 – pozytywnym elementem jest próba podsumowania najważniejszych ustaleń przeprowadzonej analizy i zestawienia w tabeli jej wyników z oczekiwanymi, wprowadzonymi z odnośnych teorii efektami,

Ocena ogólna: mimo licznych zastrzeżeń i wytkniętych słabości, umiarkowanie pozytywna. W rozdziale można znaleźć pewne znamiona nowości i oryginalności, zwłaszcza w postaci własnego oszacowania tempa konwergencji dochodowej beta i sigma oraz tejsze konwergencji w odniesieniu do wydatków na konsumpcję (choć wagę tej zalety pracy zmniejsza niewłaściwa lokalizacja tej części analizy w książce i wynikające stąd pomieszczenie porządków logicznych w wywodzie). Podobnie jak w pozostałych rozdziałach, w śladowych ilościach można tu doszukać się własnej, pogłębionej i krytycznej refleksji Autorki, a wiele formułowanych przez nią ocen i wniosków jest nieuprawnionych.

Rozdział 6

- 258 – czy opisywane tu efekty substytucji i kreacji handlu dotyczą tylko przemysłu?
- 258-260 – duże stężenie niezręczności językowych, wynikających chyba ze złego tłumaczenia wchodzących w grę terminów z oryginału: dotyczy to m.in. takich sformułowań jak ‘dziedziny relatywnie niekorzystne’, ‘dziedziny komparatywnie korzystne’, ‘etap napędzany (inwestycjami)’, ‘faza sterowana (przez czynniki)’, ‘korzyści przewag komparatywnych’ itp.
- 261 – szkoda, że Autorka nie podała definicji pojęcia ‘super-wzrostu’ z modelu Ozawy,
p. 6.1.2 – plus za próbę wykorzystania modelu Ozawy w analizie konkurencyjności gospodarki litewskiej i kierunków jej zmian,
- 267 – ponownie Autorka posługuje się pojęciami, których znaczenia nie wyjaśnia (tu: przewaga netto),
- 272 (dół strony) – błąd metodologiczny: Autorka porównuje zasoby (skumulowane BIZ) ze strumieniami (roczny PKB),
275 – plus: próba oszacowania linii trendu rozwoju gospodarki litewskiej,
276 – dość rzadki pozytyw w tej pracy: Autorka formułuje tu własne krytyczne refleksje i wątpliwości oraz podejmuje próbę interpretacji uzyskanych wyników empirycznych,
p. 6.2.2 – także plus za próbę wykorzystania modelu Dunninga do oceny zmian faz rozwoju gospodarki litewskiej i jej konkurencyjności,
- 279 – błąd ortograficzny: „kraje wysoko rozwinięte” pisze się oddzielnie,
p. 6.3.1 – czysto opisowy i odtwórczy,
Tamże – niejasna, źle sformułowana myśl: co to znaczy, że „...rozwój gospodarczy zaczęto postrzegać jako...model...”?
- 287 – błąd językowy: osoby to rzeczownik policzalny, a zatem powinno być „liczba osób”,
- 291 – niejasna myśl: co to znaczy „w ostatnim okresie”?
- p. 6.3.2 i 6.3.3 – także w dużej mierze opisowe i odtwórcze,
- 295 – Autorka nie wyjaśnia występującego na schemacie 6 terminu „zrównoważona integracja”,
- 297 – błędy logiczne: (i) niejasny termin „zrównoważony poziom dobrobytu”, (ii) stwierdzenie o znamionach tautologii: „osiągnięcie pewnego poziomu tego (zob. wyżej) dobrobytu jest niezbędnym do osiągnięcia wysokiego poziomu życia”,
- 300 – redundancja: z punktu widzenia celów pracy opisywanie zmian pozycji konkurencyjnej (pozycji w rankingu GSCI) krajów tworzących czołówkę światową wydaje mi się zbędne,
- 302 – dane tabeli 73 i wykresu 84 wydają mi się niespójne: ogólna pozycja Litwy w rankingu GSCI w 2017 r. jest wyższa (23) niż w przypadku któregośkolwiek ze wskaźników cząstkowych (najwyższe miejsce – 25); różnica ta jest jeszcze bardziej wydatna w 2014 r.; jak to możliwe?
- p. 6.3.4 – punkt ten zawiera dość mechaniczne omówienie wyników najnowszych rankingów konkurencyjności i nie ma znamion nowości czy oryginalności,

306 – pierwszy akapit zawiera stwierdzenia, które pozostają w sprzeczności z wcześniejszymi wnioskami z przeprowadzonej analizy – np. to o dotychczasowych osiągnięciach Litwy, które mają stanowić doskonałą podstawę ważnej roli kraju w szerzeniu europejskich wartości i demokracji na Wschodzie (nb. tego terminu Habilitantka też nie wyjaśnia); ten – jeden z wielu w niniejszej pracy – przypadek stanowi kolejny dowód braku krytycyzmu Autorki wobec wykorzystywanych źródeł i dokumentów,

Tamże – pierwsze zdanie w następnym akapicie potwierdza, niestety, ten wniosek: Autorka pisze tu, iż „inteligentne społeczeństwo jest przede wszystkim szczęśliwym społeczeństwem” (sic!); opinię tę pozostawiam bez komentarza,

307 – kolejny dziwoląg terminologiczny: co to są „płace zarobkowe”?

p. 6.4.1 uważam za całkowicie zbędny w pracy; zawiera on niemal wyłącznie pustostawie i masę niepotrzebnych, szczegółowych danych z dokumentów rządowych, które mają tylko luźny związek z konkurencyjnością, zwłaszcza że dotyczą okresów rocznych,

310 – błędy składni i gramatyczne: np. „struktura opiera się o sektor”, „...udziału osób...i nabytych przez nich kompetencji”,

312 – stwierdzenie, iż malejąca liczba ludności będzie m.in. hamować wzrost dochodu per capita jest dyskusyjne i wymagałoby opatrzenia komentarzem bądź stosownym przypisem; jeśli nawet spada tempo wzrostu PKB (ale wzrasta jego poziom), to przy spadającej liczbie ludności oznacza to zwiększenie PKB per capita w tempie szybszym niż wzrost wolumenu PKB (ceteris paribus),

p. 6.4.2 – punkt ten zawiera wiele ogólnie słusznych postulatów pod adresem polityki gospodarczej na Litwie, ale słabością tej części pracy jest brak wskazania sposobów (mechanizmów) ich spełnienia,

Ocena ogólna: cały rozdział jest bardzo niejednorodny i reprezentuje bardzo nierówny poziom naukowy – są w nim nieliczne elementy nowości i oryginalności, ale w większości prowadzony w nim wywód ma charakter opisowy i odtwórczy, oparty na dość mechanicznym i często bezkrytycznym omawianiu przytaczanych danych i rankingów międzynarodowych. Sumaryczna ocena – neutralna z tendencją w kierunku negatywnej.

Zakończenie

315 – błąd ortograficzny: „kraje wysoko rozwinięte” pisze się oddzielnie; to już trzeci taki przypadek w książce,

W miarę syntetyczne i kompetentne podsumowanie uzyskanych wyników i naszkicowanie – bardzo ogólne - możliwych przyszłych szans oraz wyzwań rozwojowych Litwy.

